

Irma Marić

U TRAGANJU ZA NEPOZNATOM BAŠTINOM¹ NAUČNI RAD ĐENANE BUTUROVIĆ

Bješe mi grlo ko sahat
(epski pjevač Ibro Bašić)

Sažetak: Ovim radom želim istaći važnost individualne naučno-istaživačke misije acc. prof. dr. Đenane Buturović na polju proučavanja epske usmene književnosti Bošnjaka što je nezaobilazna tačka u historijskoj koncepciji kulturnog pamćenja Bosne i Hercegovine. Naučni rad Đenane Buturović iznimno je važan u kontekstu prepoznavanja nacionalnog identiteta, znajući koliko je usmeno-književna reprezentacija prošlosti nužna za njegovo formiranje. Istaknut ću početke naučnog angažmana uvažene profesorice jer su se već tada nazirali ozbiljni interesi i studije u zapisivačko-sakupljačkom i interpretativno-teorijskom radu na polju usmene književnosti. Posebnu pažnju ću obratiti na četiri rada, i to: *Porodični odnosi u epskim narodnim pjesmama Muslimana u Bosni i Hercegovini* (1963), *Epska narodna tradicija istočne Hercegovine* (1968), *Narodna poezija u Drežnici kod Mostara* (1982), *Narodna poezija u tešanjskom kraju* (1987).

Gljučne riječi: Đenana Buturović, usmena (narodna) književnost, kulturno pamćenje, identitet

---

¹ U organizaciji Bošnjačke zajednice kulture „Preporod“ u Sarajevu održan je Naučni skup pod nazivom - *U traganju za nepoznatom baštinom: U čast acc. prof. dr. Đenane Buturović*, 28. 1. 2022. godine

Usmena (narodna) književnost je autentičan i prepoznatljiv konglomerat historijsko-geografskih, kulturno-tradicijskih, tj. fundamentalnih karakteristika određenog podneblja koju karakterište autonomnost pri izboru motiva i tema, kao i u načinu obrade što se „očituje u vlastitom jezičnom izrazu... predstavljajući samostalan i samosvojan svijet koji se nije ponovio na području pisane književnosti.”² Kulturno i historijsko naslijeđe Bosne i Hercegovine je i naslijeđe humanističkih vrijednosti koje kroz interpretaciju prošlosti/historije, jezika, književnosti, tradicije i običaja, pomaže čovjeku da razvije plemenitu svijest o identitetском iskustvu što čini nezaobilazan dio individualnog i kolektivnog kulturnog pamćenja:

Kod mnogih naroda na svijetu, uz pisanu književnost, nastajala je i razvijala se bogata usmena, koja se, vijekovima, prenosila s pokoljenja na pokoljenje. Tako je nastajala i veoma bogata i raznolika usmena književnost Bošnjaka kao i usmena književnost ostalih naroda u Bosni i Hercegovini...

*Narodna poezija s čitavog jezičkog područja Bošnjaka, Srba, Hrvata i Crnogoraca više nego sve ostale vrste usmene književnosti, odražava povijesni put naroda različitih kultura i religija, koji su, uz vlastito i posebno, imali i mnogo zajedničkog. To posebno i zajedničko pokazuju i bošnjačke epske pjesme.*³

Bošnjačka usmena književnost je pratila historiju zajednice pamtenci, poput epske formule koja je proizašla iz njenog tijela, karaktere, događaje i usude čovjeka od pamtivijeka. Najstarija forma književnoumjetničkog djelovanja tiče se usmene riječi koju pratimo kroz različite društveno-političke okvire, a zabilježena je u različitim oblicima, u rasponu od najkraćih (poslovice, zagonetka, i sl.) do najdužih (epska pjesma, npr.). Na prostoru Balkana postojao je relativno visok stepen kulturnog razvoja, izuzetno snažni i nezaobilazni kulturni utjecaji, ali nažalost, o tome se, posmatrajući širu sliku, danas zna veoma malo iz čega proizlazi zaključak da dovoljno ne poznajemo vlastitu kulturu, a kako onda tek da brinemo o njoj?! Propitivanjem pozicije, ne želeći izgubiti svoju posebnost u odnosu na naslijeđa drugih naroda Balkanskog poluostrva,

2 Tvrтко Čubelić, *Povijest i historija usmene narodne književnosti (Historijske i literarno-teorijske osnove te genološki aspekti – Analitičko-sintetički pogledi)*, Izdavač: dr. Ante Pelivan i Danica Pelivan, Zagreb, drugo izdanje (obnovljeno i redigirano), 1990, str. 8.

3 Đenana Buturović (priredila), *Od Đerzelez Alije do Tala Ličanina (Izbor iz usmene epike Bošnjaka)*, „Svjetlost“, Sarajevo, 1996, str. 5.

bošnjačka usmena (narodna) umjetnost riječi primjetno se odlikuje nekim crtama koje su posljedica antičkog i srednjovjekovnog naslijeđa, kao i izravnog utjecaja islama. Itekako je primjetan religijsko-kulturološki sinkretizam ilirskih i islamskih elemenata zabilježenih i sačuvanih narodnih epskih i lirskih pjesama. Danas vrlo malo znamo o značaju i ulozi usmene književnosti, o epskoj poeziji, epskim pjevačima (kazivačima), rekla bih o bogatom iskustvu prošlosti koju baštinimo, specifičnim običajima koji su sastavnim dijelom kulture ponašanja i življenja na ovim prostorima, a „usmeno epsko pjevanje nije nikakav u sebe zatvoreni depersonalizirani povijesno-kulturološki čin... (nego) čin živih ljudi koji su na ovaj način nemilosrdnom i često neželjenom povijesnom toku pridavali željeni ljudski smisao“⁴.

Naučni rad Đenane Buturović, izuzetnost i plemenitost individualne stvaralačke misije za kolektivno dobro u globalnoj kulturno-historijskoj koncepciji pamćenja Bosne i Hercegovine, je nezaobilazan. Osebjuna profesoricina ličnost je nadahnjivala i podsticala na napredak i razvijanje interesa za proučavanjem usmene književnosti i njenih utjecaja na pisanu riječ. Pored teme „Morići u usmenoj tradiciji i stvarnosti“, orijentisala se i prema značajnoj temi bošnjačkog epskog junaka „Epski Đerzelez“ što ju je usmjerilo na proučavanje arhivskih istraživanja i prozne tradicije ovih prostora. Naučni rad Đenane Buturović je dragocjen za proučavanje bošnjačke i bosanskohercegovačke usmene književnosti jer nas spaja sa identitetskim izvorom naše tradicionalne umjetnosti, te u isto vrijeme nadahnjuje snagom opstojnosti u „vremenima kada pismenost bijaše nepoznata ili veoma rijetka.“⁵

Istaknimo nekoliko biobibliografska podataka. Đenana Buturović (1934-2012) rođena je u Trebinju. Diplomirala je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, a doktorirala u Beogradu. Njeni interesi su se izrazili u svojstvu književne historičarke, kulturne antropologinje i folkloristkinje, što je itekako pokazala kao kustosica u Odjeljenju etnologije Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine (od 1958), viša kustosica i naučna savjetnica, načelnica Odjeljenja za etnologiju gdje je i započela svoj naučnoistraživački rad. Objavila je blizu 200 bibliografskih jedinica iz historije književnosti, usmene/narodne književnosti, etnologije. Bila je članica sekcije za folklor Međunarodnog slavističkog komiteta, PEN centra Bosne i Hercegovine i jedna od osnivačica

---

4 Mirsad Kunić, *Usmeno pamćenje i zaborav: Krajiška epika i njeni junaci*, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj, Biblioteka „GRADINA“ Knjiga 66, Tešanj, 2012, str. 9.

5 Milivoj Solar, *Teorija književnosti*, „Školska knjiga“, Zagreb, 2005, str. 127.

Bošnjačke akademije nauka i umjetnosti. Dobitnica je odlikovanja i nagrada, od kojih izdvajam nagradu "Svjetlosti" za najbolju knjigu iz oblasti nauke u 1976, nagradu „Veselin Masleša“ za nauku 1980, Šestoaprilsku nagradu grada Sarajeva 1986, kao i Orden zasluga za narod sa srebrenim zracima. Bila je redovni profesor na predmetu Usmena književnost na Odsjeku za bosanski jezik i književnost Fakulteta humanističkih nauka, Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru, te samostalni istraživač savremenih tokova usmene historije. Obavljala je i funkciju direktorice Zemaljskog muzeja u Sarajevu od 1996. do kraja 2003. godine.

Posebnost njenoga predanog proučavanja prepoznajemo u etičnoj, kulturnoj i antropološkoj svijesti o važnosti kolektivnog identiteta i značaju usmeno-književne reprezentacije prošlosti za zdravu i zrelu zajednicu. Naučna i kulturna reputacija osebujne intelektualke je neprikosnovena u predstavljanju usmene epike Bošnjaka i potvrđivanju kontinuiteta kroz burna historijska razdoblja i različite geografske rasprostranjenosti. Nesumnjivim argumentacijama ustanovljeno je da naučni, ali i odgojno-obrazovni rad Đenane Buturović, vrlo uvjerljivo i avangardno, prkosi subjektivnim, izlišnim i prolaznim ocjenama kada su u pitanju ugled i značaj usmene bošnjačke i bosanskohercegovačke književnosti koja je „autonoman dio cjeline koju nazivamo epikom zajedničkog jezičkog prostora“⁶. Uvjerljivo je, s druge strane, ukazivala na kontinuitet razvoja bošnjačke epike, od početka XVI stoljeća do naših dana, te na posebne odlike u okviru šireg južnoslavenskog prostora. U tome kontekstu izdvojila bih knjigu *Narodne pjesme Muslimana u Bosni i Hercegovini* (Sarajevo, 1966) koja je rezultat rada na rukopisnoj ostavštini Koste Hörmanna. U uvodu i komentarima autorica je iznijela „novu tezu o geografiji bošnjačke epike i odlikama oblika koji se predstavljaju kao njezini najrasprostranjeniji tipovi.“⁷ Također, bitno je istaknuti da je Buturović zaključila „da pjesme iz Hörmannove zbirke nameću potrebu daljih proučavanja, u vezi sa njihovom samoniklošću, a ukazala je i na nedostatke Schmausove teze tzv. krajinskog obliku i tzv. mješovitom tipu, te dopunila postavke o crnogorsko-

---

6 Đenana: Buturović: *Bosanskomuslimanska usmena epika*, Institut za književnost, „Svjetlost“, Sarajevo, 1992, str. 11.

7 Referat za Izbor u zvanje redovnog profesora dr. Đenane Buturović za naučnu oblast Književnost (Usmena književnost prema izboru kandidata), Fakultet humanističkih nauka, 2.6. 1999. godine, str. 1. (Komisija: prof. dr. Munib Maglajlić, prof. dr. Dejan Đuričković, prof. dr. Ahmet Kasumović)

hercegovačkom ili južnom tipu.“⁸ Višegodišnje bavljenje bošnjačkom epikom rezultiralo je i knjigom *Bosanskomuslimanska usmena epika* (Sarajevo, 1992) koja se smatra njenom najzrelijom naučnim studijom u kojoj se „usredsredila na kritičko vrednovanje prethodnih proučavanja bošnjačke epike... u kojoj je prikazan doprinos ranijih istraživača bošnjačke epike, u gotovo stoljetnom rasponu – od Kraussa, M. Murka i Schmausa do Parrya i A.B. Lorda, ali u kojima je ukazano i na njihove greške i zablude u procjeni mjesta i značaja bošnjačke epike, različito nominirane, u epici balkanskog prostora.“⁹

Kako je navedeno u sažetku, fokusirat ću se na početke naučnog angažmana Đenane Buturović jer su se već tada nazirali ozbiljni interesi i studije u zapisivačko-sakupljačkom i interpretativno-teorijskom radu na polju usmene književnosti. Od posebnog značaja su učešća u okviru terenskih istraživanja u kojima su se ciljano etnografsko i etnološki obrađivala pojedina područja Bosne i Hercegovine što je doprinijelo kulturno-antropološkom aspektu u pristupu usmenoj književnosti kod svih etničkih grupa u savremenim ruralnim i urbanim zajednicama u Bosni i Hercegovini. Obuhvatit ću četiri rada objavljena u Posebnom otisku Glasnika Zemaljskog muzeja „Etnologija“ u Sarajevu u periodu od 1963. do 1987. godine.

1963. godine Buturović objavljuje rad „Porodični odnosi u epskim narodnim pjesmama Muslimana u Bosni i Hercegovini“, gdje zaključuje da tvorcima, pjevačima i kazivačima narodnih pjesama nije bio cilj da prikažu narodne običaje, nego da ovjekovječe određene događaje i ljude, pa zato običaji i ceremonijali koji ih prate nisu u narodnim pjesmama ni redovno, ni kompletno prikazani. Buturović ističe pitanje sredine i pitanje vremenske, historijske određenosti u širem smislu kojem pripada porodica prikazana u epskoj pjesmi Muslimana, s time što se ta pjesma počela kasnije bilježiti u odnosu na druge južnoslavenske narodne pjesme. Također, istaknuto je da je nastajanje ove pjesme vezano za begovat i za narod i da je jednako pjevaju „i seljak i dvorski begovski pjevač i uvrijeđena begovska kći ili žena“¹⁰:

Izrazita porodica prikazana u ovim pjesmama je jedna proširena inokosna porodica. Uvijek punovažeći zakon u njenom krugu je poštovanje starijeg od strane mlađeg... Braća i sestre se poštuju prema godinama starosti a to poštovanje ide do idealizacije.

---

8 Isto, str. 2

9 Isto, str. 3.

10 Đenana Buturović, *Porodični odnosi u epskim narodnim pjesmama Muslimana u Bosni i Hercegovini*, Posebni otisak Glasnika Zemaljskog muzeja „Etnologija“, Sarajevo, 1963. str. 42.

Stariji brat ženi mlađeg čak i nedragom, a da ovaj ne protestuje... Istaknuta je ljubav mlađe sestre prema bratu... Braća, brat i sestra – to su najdosljednije izgrađene ličnosti patrijarhalne porodice koju nalazimo prikazanu u epskoj pjesmi. Otac, majka, braća i sestre su čvrsta veza... Porodica je poznata po očevu imenu i glasu – što je sasvim u skladu sa organizacijom porodice kojom rukovodi otac... U svadbenim običajima koje obuhvata epska narodna pjesma Muslimana otac ima sporedniju ulogu od majke, žene.¹¹

U radu se interpretiraju motivi bigamije, posestrinstva i pobratimstva (vještačkog srodstva) u epskoj narodnoj pjesmi¹², te se u nekim primjerima opravdava poligamija ako je prva žena nerotkinja. Ponekad se javlja i pristajanje na istu iz nevolje, kao i tema muževog bogatstva koje materijalno osigurava takvu zajednicu, pa i pružanje odvojenog načina života. Uočeno je i otvoreno odbijanje pozicije druge žene i protest upućen mužu: „da mu sluga bidem na odžaku.“¹³ Motiv pobratimstva je iskaz i najvećeg poštovanja:

*Ne će aga ruku požaliti,
Odrizati iz ramena ruku,
Za svog pobru Merdanagić-Muju.¹⁴*

U zaključku o porodičnim odnosima u epskim narodnim pjesmama Muslimana u Bosni i Hercegovini Đenana Buturović potcrtava prepoznatljivu patrijarhalnu strukturu muslimanske porodice koja u „ekonomskim, društvenim i političkim uslovima svoga egzistiranja ima svoj oslonac u krvnim i vještačkim srođnicima“¹⁵. Interpretirajući porodične odnose u epskim narodnim pjesmama Muslimana, Buturović primjećuje preplitanje predislamskih i orijentalno-islamskih običaja.

U radu „Epska narodna tradicija istočne Hercegovine“ (poseban otisak iz Glasnika Zemaljskog muzeja iz 1968. godine) upoznajemo se sa hercegovačkom epskom tradicijom, a Đenana Buturović čini pionirske korake

---

11 Isto, str. 42, 43.

12 Više vidjeti u: *Porodični odnosi u epskim narodnim pjesmama Muslimana u Bosni i Hercegovini*, Posebni otisak Glasnika Zemaljskog muzeja „Etnologija“, Sarajevo, 1963, str. 52-59.

13 Isto, str. 53.

14 Isto, str. 56.

15 Isto, str. 58.

u ispitivanjima epske narodne tradicije stanovništva istočne Hercegovine u periodu od 1962. do 1965. u okviru ekipnih etnološko-folklorističkih istraživanja dinarskog stanovništva tog područja. Istraživanja su bazirana na sakupljanju epskih pjesama i zabilježeno je 140 tekstova i mnogobrojni opći podaci o epskoj tradiciji ove dinarske zone.¹⁶ U radu se spominju najbolji kazivači s najinteresantnijim tekstovima – Srbin Stojan Dučić iz Fatnice, Hrvat Jozo Raić iz Doljana i Muslimani Adem Halvadžija iz Kruševljana i Adem Čustović iz Gacka koji su, pored ostalih, učinili ogroman doprinos u izvedbenom oblikovanju i interpretiranju usmene književnosti. Posebno se ukazuje pažnja prema bogatoj i neiscrpoj tradiciji i običajima Muslimana istočne Hercegovine, a krajevi u kojima su najbolje očuvane epske tvorevine su Nevesinje, Gacko i područje oko Bileće. Jedno od specifičnih obilježja te epike jeste „realističko shvatanje stvarnosti, sklonost epskog pjevača ka realističkom prikazu i preferiranju istorijskih ličnosti“¹⁷. Izdvaja se upečatljivi lik junaka Ibrahim-bega Ljubovića zabilježenog od kazivača Adema Halvadžije:

*„Moja ljubo, na odžaku mome,
ti si sina jednog izgubila,
Muhameda od sedam godina,
posijeće ga četeres delija.“
Kako čude Ljubovića ljuba,
ciknu, pisnu, a boga spomenu,
ona pade glavom kraj uzglavlja,
a kraj nje ostarjela majka.*

*Bože, braćo, nemila sastanka!
Beg Ljubović uhvatio glavu
Pa donese do trupine sina.
Sa trupinom glavu sastavio.
Bože dragi, sa djeteta glava,
Ti bi reko da je nasmijana!
Bože, braćo, velike žalosti,
On sastavi hodže miteldžije
Pa djetetu klanjao dženazu.¹⁸*

16 Đenana Buturović, *Epska narodna tradicija istočne Hercegovine*, Posebni otisak Glasnika Zemaljskog muzeja „Etnologija“, Sarajevo, 1968, str. 80.

17 Isto, str. 126.

18 Isto, str. 118.

Iz rada se jasno vidi da sistemskog istraživanja i utvrđivanja epske narodne tradicije hercegovačke dinarske zone nije bilo do angažmana Đenane Buturović (uz neizostavna istraživanja Matije Murka koja su im prethodila), što je u proučavanju usmene epike i njenih specifičnosti na području istočne Hercegovine bio nezaobilazan prilog kasnijim studijskim ispitivanjima epike cijele Bosne i Hercegovine sa zaključkom da se uopćavanjem ne smiju zanemariti regionalne specifičnosti i karakter epskog pjevačkog repertoara, *te je naglašen i doprinos* Murkovih istraživanja koji se može poistovjetiti sa rezultatima ovoga rada i nagovještaja o „postojanju u narodu znatnog broja još neobjavljenih pjesama na području istočne Hercegovine“¹⁹.

U radu „Narodna poezija u Drežnici kod Mostara“ iz 1982. godine Đenana Buturović je objavila etnološko-folkloristička istraživanja u okviru projekta Odjeljenja za etnologiju Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine koji se odnosio na život, kulturu i narodnu poeziju u Drežnici. Istraživanje je bazirano na lirskoj i epskoj narodnoj poeziji kod Muslimana koji čine većinu stanovništva (tada 91 %) i Hrvata (tada 9%), a posebna pažnja je posvećena narodnoj lirici. Ovo istraživanje pokazuje koliko su za sakupljački i interpretatorski angažman nužni rad na terenu i direktan kontakt sa narodom u kojem se raspoznaju specifičnosti kraja koji čuva narodnu književnost. Takva sakupljanja i snimanja epskih pjesmama „nose i svoje specifične epsko-stihovne karakteristike, kao što nose i izrazite, pečate svojih prenosilaca“²⁰, a zapaženo je preovladavanje lirske narodne poezije i to „kratka pjesma - distih... pjeva se kao broja (brojka), ganga i u novije vrijeme kao bećarac“²¹:

*O Drežnice, selo kamenito,
uvijek si mi bilo ponosito.*

*Zapjevajmo na rastanku seke,
nek se čuje do Drežanke rijeke.*²²

---

19 Isto, str. 127.

20 Đenana Buturović, *Narodna poezija u Drežnici kod Mostara*, Posebni otisak Glasnika Zemaljskog muzeja „Etnologija“, Sarajevo, 1982, str. 71.

21 Isto, str. 48.

22 Isto, str. 49.

Bitno je istaknuti i zabilježene epske pjesme o krajiškim²³ junacima, najčešće o Halilu Hrnjici koji se ističe ljepotom i junaštvom („Izdaja Hrnjice Halila“, „Ženidba Mujova Halila od Požuna vlašskog kamenoga“, „San usnio od Orašca Tale“). Tako se u epskoj pjesmi „Izdaja Hrnjice Halila“ tematizira izdaja koja je pričinjena junaku Halilu od strane Mustaj-bega Ličkog po nagovoru supruge. Iskusniji Mujo Hrnjica kazuje svome bratu:

*Ej Halile, sedam brate puta,
S carem, sine, ratovanja nema...²⁴*

Ovom prilikom, bitno je istaknuti i rad pod naslovom „Narodna poezija u tešanjskom kraju“, također, objavljen u Posebnom otisku iz Glasnika Zemaljskog muzeja „Etnologija“ iz 1987. godine. U prilog proučavanju narodne poezije ovih prostora, Buturović ističe rezultate višegodišnjeg terenskog proučavanja narodne poezije u Tešnju i njegovoj okolini, te spominje neke od najznačajnijih zapisivača i proučavalaca koji su se interesovali za taj prostor, poput Bogoljuba Petranovića, Mihovila Pavlinovića, Friedricha S. Kraussa, franjevca Mirka Šestića, zatim i Petra N. Besarovića, Asimbega Smajlbegovića, Ljudevita Kube, Saliha Mešića, Matija Murka, Ahmeda Aličića. Denana Buturović je u periodu od 1982. do 1986. godine u okviru projekta Odjeljenja za etnologiju Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine obavila terenska istraživanja s ciljem da što cjelovitije sagleda područje, ističući dragocjenost građe do koje je došla jer su, između ostalog, gotovo svi dobri kazivači, koje je tada upoznala do kraja istraživanja preminuli.

Nakon obavljenih istraživanja može se kazati da je tešanjско područje i danas, kao i u prošlosti, bogato lirskom poezijom, a da je poezija prelaznih žanrova, u odnosu na njenu raniju zastupljenost, znatno izgubljena. Za epiku, također, možemo kazati da je u podmaklom procesu nastajanja. Tradicionalni instrument, najviše u upotrebi, koji je pratio pjesmu na ovom području, i epsku i lirsku, jeste šargija.²⁵

23 „Denana Buturović koristi sva tri prisvojna pridjeva „krajinski“, „krajiški“ i „krajišnički“... Sve tri varijante imaju tematsku konstantu „krajiški junaci“...“ Vidjeti više u: Mirsad Kunić, *Usmeno pamćenje i zaborav: Krajiška epika i njeni junaci*, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj, Biblioteka „GRADINA“ Knjiga 66, Tešanj, 2012.

24 Isto, str. 61.

25 Denana Buturović, *Narodna poezija u tešanjskom kraju*, Posebni otisak Glasnika Zemaljskog muzeja „Etnologija“, Sarajevo, 1987, str. 282.

Kompleksna teorijska i terenska proučavanja usmene književnosti polučila su epohalno važnim otkrićima u prepoznavanju kulturnog i nacionalnog identiteta bošnjačkog naroda kroz jezik, usmenu književnost, tradiciju i običaje na prostoru Bosne i Hercegovine. Zanimljivo je, prateći pomenute radove, istaći specifičnosti svake od bosanskohercegovačkih sredina – istočna Hercegovina, Drežnica, Tešanj, u kojima su prepoznati autentični usmeni izrazi i formule ovjekovječene kroz lirsku i epsku pjesmu, te prelazne forme usmenog književnog stvaralaštva. Iz moje perspektive, sa ove vremenske distance, rad acc. prof. dr. Đenane Buturović mogu nazvati pionirskim koracima sa relevantnim podacima o pjevačkoj tradiciji Bosne i Hercegovine. Svijet kazivača, pjevača, lirske, epske pjesme i drugih formi usmenog stvaralaštva Đenana Buturović je svestrano i, koliko je bilo moguće, cjelovito bilježila svojom rukom po diktatu ili snimala na magnetofonsku vrpču, te time apostorfirala autentičnost kulturnog i identitetskog naslijeđa Bosne i Hercegovine. Đenana Buturović je književna historičarka, teoretičarka književnosti, etnolog, istraživač enciklopedijskih razmjera prepoznatljivog znanstvenog postupka. O ljepoti i osobenosti bošnjačke epike i lirike u kontekstu balkanskog usmenog stvaralaštva svjedoče brojni zapisi koje je Đenana Buturović otkrila, reinterpreterala i sačuvala u protoku vremena. Zapisivačkim, sakupljačkim i interpretatorskim radom na području usmene književnosti, Đenana Buturović je ostavila snažan individualni pečat u prepoznavanju poetike epske bošnjačke i bosanskohercegovačke književnosti čije vrijednosti još nisu detaljno propitane. Značaj i posebnost njenoga naučnog opusa itekako su promijenili tokove interesovanja mlađih istraživačkih snaga i zaljubljenika u bogatu usmeno-književnu baštinu ovih prostora.

SCIENTIFIC WORK OF ACADEMY PROFESSOR ĐENANA BUTUROVIĆ

SUMMARY

I want to emphasize the importance of an individual scientific research mission of Đenana Buturović in the field of studying epic folk literature of Bosniaks, which is an unavoidable point in the historical conception of cultural memory of Bosnia and Herzegovina. Đenana Buturović's scientific work is extremely important in the context of recognizing national identity, knowing how much the oral-literary representation of the past is necessary for the formation of a healthy identity. I will emphasize the beginnings of the scientific engagement of the esteemed professor, because even then, serious interests and studies in writing, collecting, and interpretive-theoretical work in the field of oral literature were already visible. I will pay special attention to four works, namely: *Porodični odnosi u epskim narodnim pjesmama Muslimana u Bosni i Hercegovini* (engl. *Family Relations in Epic Folk Songs of Muslims in Bosnia and Herzegovina*), 1963, *Epska narodna tradicija istočne Hercegovine* (engl. *Epic Folk Tradition of Eastern Herzegovina*), 1968, *Narodna poezija u Drežnici kod Mostara* (engl. *Folk Poetry in Drežnica near Mostar*), 1982, and *Narodna poezija u tešanjskom kraju* (engl. *Folk Poetry in Tešanj Region*), 1987.

Key words: Đenana Buturović, oral poetry, cultural memory, identity

Izvori

Buturović, Đenana: *Porodični odnosi u epskim narodnim pjesmama Muslimana u Bosni i Hercegovini*, Posebni otisak Glasnika Zemaljskog muzeja „Etnologija“, Sarajevo, 1963.

Buturović, Đenana: *Epska narodna tradicija istočne Hercegovine*, Posebni otisak Glasnika Zemaljskog muzeja „Etnologija“, Sarajevo, 1968.

Buturović, Đenana: *Narodna poezija u Drežnici kod Mostara*, Posebni otisak Glasnika Zemaljskog muzeja „Etnologija“, Sarajevo, 1982.

Buturović, Đenana: *Narodna poezija u tešanjskom kraju*, Posebni otisak Glasnika Zemaljskog muzeja „Etnologija“, Sarajevo, 1987.

Literatura

- Buturović, Đenana: *Bosanskomuslimanska usmena epika*, Institut za književnost, „Svjetlost“, Sarajevo, 1992.
- Buturović, Đenana: *Usmena epika Bošnjaka*, Bošnjačka književnost u 100 knjiga, „Preporod“, Sarajevo, 1995.
- Buturović, Đenana (priređila): *Od Đerzelez Alije do Tala Ličanina (Izbor iz usmene epike Bošnjaka)*, „Svjetlost“, Sarajevo, 1996.
- Čubelić, Tvrtko: Tvrtko Čubelić, *Povijest i historija usmene narodne književnosti (Historijske i literarno-teorijske osnove te genološki aspekti – Analitičko-sintetički pogledi)*, Izdavač: dr. Ante Pelivan i Danica Pelivan, Zagreb, drugo izdanje (obnovljeno i redigirano), 1990.
- Kunić, Mirsad: *Usmeno pamćenje i zaborav: Krajiška epika i njeni junaci*, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj, Biblioteka „GRADINA“ Knjiga 66, Tešanj, 2012.
- Solar, Milivoj: *Teorija književnosti*, „Školska knjiga“, Zagreb, 2005.